

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

Кафедра «Безпека життєдіяльності»

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ»

спеціальність 7.08010105 «Геоінформаційні системи і технології»

**Інститут, факультет, відділення *Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова, факультет містобудівельний***

Харків
ХНУМГ
2014 рік

Робоча програма навчальної дисципліни **«Цивільний захист»** (для студентів 6 курсу заочної форми навчання спеціальності 7.08010105 «Геоінформаційні системи та технології»), 2013. – 11 с.

Розробники:

доцент кафедри «Безпека життєдіяльності» к.т.н., доц. Г. В. Фесенко,

доцент кафедри «Безпека життєдіяльності» к.т.н., доц. В. І. Д'яконов

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри «Безпека життєдіяльності».

Протокол № 1 від «28» серпня 2013 року.

Завідувач кафедри «Безпека життєдіяльності»: М. В. Хворост

Схвалено науково-методичною радою містобудівельного факультету.

Протокол № 1 від «16» вересня 2013 року.

Голова: Т. Д. Рищенко

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1,0	Галузь знань 0801 «Геодезія та землеустрій»	Нормативна
	Напрямок підготовки 6.080101 «Геодезія, картографія та землеустрій»	
Модулів - 1	Спеціальність (професійне спрямування): 7.18010105 «Геоінформаційні системи і технології»	Рік підготовки:
Змістових модулів - 2		6-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: контрольна робота		Семестр
Загальна кількість годин - 36		11-й
		Лекції
	Освітньо-кваліфікаційний рівень: спеціаліст	4 год.
		Практичні, семінарські
		0 год.
		Лабораторні
		0 год.
		Самостійна робота
		32 год.
	Індивідуальні завдання:	
	10 год.	
	Вид контролю: диф. залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для заочної форми навчання – 1: 8

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни: формування у студентів здатності творчо мислити, вирішувати складні проблеми інноваційного характеру й приймати продуктивні рішення у сфері цивільного захисту (ЦЗ), з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності випускників, а також досягнень науково-технічного прогресу.

Завдання: засвоєння студентами новітніх теорій, методів і технологій з прогнозування надзвичайних ситуацій (НС), побудови моделей їхнього розвитку, визначення рівня ризику та обґрунтування комплексу заходів, спрямованих на відвернення НС, захист персоналу, населення, матеріальних та культурних цінностей в умовах НС, локалізацію та ліквідації їхніх наслідків.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- нормативну базу з питань цивільного захисту;
- алгоритм класифікації надзвичайних ситуацій та методи оцінки обстановки при надзвичайних ситуаціях техногенного, природного, соціального та воєнного характеру;
- порядок організації цивільного захисту в державі та на об'єкті господарювання (ОГ);
- основні заходи цивільного захисту та порядок їх ефективного виконання;

вміти:

- проводити ідентифікацію, досліджувати умови виникнення і розвитку НС та забезпечення скоординованих дій щодо їх попередження на ОГ відповідно до своїх професійних обов'язків;
- забезпечувати якісне навчання працівників ОГ з питань ЦЗ, надання допомоги та консультацій працівникам організації (підрозділу) з практичних питань захисту у НС;
- оцінювати стан готовності підрозділу до роботи в умовах загрози і виникнення НС за встановленими критеріями та показниками.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Цивільний захист

Змістовий модуль 1. Цивільний захист в сучасних умовах

Тема 1. Надзвичайні ситуації мирного і воєнного часів та їх вплив на життєдіяльність людей

Надзвичайна ситуація і надзвичайна подія. Класифікаційна ознака НС. Порогове значення класифікаційної ознаки НС. Аварія. Зона можливого ураження. Зона НС. Мета класифікації надзвичайних ситуацій. Етапи класифікації НС та їх законодавче забезпечення. Класифікація НС за походженням. Рівні класифікації блоку ідентифікації державного класифікатора НС ДК 019-2010. НС техногенного, природного, соціального та воєнного характеру. Класифікація надзвичайних ситуацій за рівнями. НС державного, регіонального, місцевого та об'єктового рівнів. Кодекс цивільного захисту України. Загальні принципи цивільного захисту.

Тема 2. Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях

Загальні підходи до прогнозування і оцінки можливої обстановки на визначеній території, в місті, населеному пункті, на об'єкті господарської діяльності в результаті дії факторів ураження надзвичайних ситуацій. Етапи прогнозування та оцінки можливої обстановки. Оцінка інженерної обстановки. Повне, сильне,

середнє та слабке руйнування. Способи визначення ступеня ураження міста. Ступені руйнувань для підприємств компактної забудови. Визначення тривалості інженерних робіт під час оцінки інженерної обстановки. Попередня і оперативна оцінка пожежної обстановки. Оцінка радіаційної обстановки. Зони радіаційного забруднення. Оцінка хімічної обстановки. Довгострокове і аварійне прогнозування хімічної обстановки. Організація роботи розрахунково-аналітичних груп і постів радіаційного і хімічного спостереження.

Тема 3. Захист населення у надзвичайних ситуаціях

Шляхи забезпечення оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій. Сховище. Категорії сховищ. Види сховищ за місцем розташування та їх об'ємно-планувальні рішення. Протирадіаційне укриття. Швидкоспоруджувана захисна споруда цивільного захисту. Споруда подвійного призначення. Найпростіше укриття. Захисні споруди цивільного захисту постійній готовності. Евакуація. Евакуаційні органи. Загальна і обов'язкова евакуація. Способи забезпечення інженерного захисту територій. Завдання і принципи організації радіаційного і хімічного захисту населення і територій. Медичний захист. Біологічний захист населення, тварин і рослин. Психологічний захист.

Змістовий модуль 2. Організація навчання населення з цивільного захисту

Тема 4. Дії у надзвичайних ситуаціях

Навчання населення діям у НС. Розподіл населення на групи навчання діям у НС. Комплексні об'єктові навчання та тренування. Штабні об'єктові тренування. Тактико-спеціальні навчання. Практичні навички. Функціональне навчання. Навчально-методичні установи єдиної державної системи цивільного захисту. Виробниче навчання. Навчальна матеріально-технічна база. Навчальне містечко. Навчальний майданчик. Навчальний пункт. Консультаційний пункт. Дії при зсувах. Дії під час землетрусу. Дії під час сильних вітрів, шквалів та смерчів. Дії під час загрози та сходу селів та лавин. Дії під час повеней та паводків. Дії за сигналом «Аварія на хімічно небезпечному об'єкті».

Тема 5. Організація та проведення заходів щодо надання допомоги потерпілим і життєзабезпечення населення у надзвичайних ситуаціях

Система життєзабезпечення населення у НС. Першочергові види життєзабезпечення населення у НС. Першочергові потреби населення у НС. Можливості системи життєзабезпечення населення у НС. Першочергові потреби населення в життєво важливих видах матеріальних засобів і послуг. Забезпечення постраждалого у НС населення водою, продуктами харчування, предметами першої необхідності, комунально-побутовими послугами. Медичне і санітарно-епідеміологічне забезпечення населення у НС. Спеціальна обробка.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	
Змістовий модуль 1 Цивільний захист в сучасних умовах						
Тема 1. Надзвичайні ситуації мирного і воєнного часів та їх вплив на життєдіяльність людей	6	2	-	-	-	4
Тема 2. Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях	8	-	-	-	6	2
Тема 3. Захист населення у надзвичайних ситуаціях	4	-	-	-	2	2
Разом за змістовим модулем 1	18	2	-	-	8	8
Змістовий модуль 2 Організація навчання населення з цивільного захисту						
Тема 4. Дії у надзвичайних ситуаціях	9	-	-	-	2	7
Тема 5. Організація та проведення заходів щодо надання допомоги потерпілим і життєзабезпечення населення у надзвичайних ситуаціях	9	2	-	-	-	7
Разом за змістовим модулем 2	18	2	-	-	2	14
ІНДЗ: контрольна робота	10	-	-	-	-	10
Усього годин	36	4	-	-	-	32

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вивчення основних положень Кодексу цивільного захисту України	7
2	Вивчення основних положень Державного класифікатора надзвичайних ситуацій ДК 019-2010	7
3	Вивчення основних положень Правил техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях	8
4	Виконання контрольної роботи	10
	Разом	32

6. Індивідуальні завдання: контрольна робота

Тема контрольної роботи: «Оцінка обстановки при аваріях на об'єктах господарювання». Контрольна робота складається з наступних завдань.

№ з/п	Назва завдання	Кількість годин
1	Прогнозування наслідків вилу (викиду) небезпечних хімічних речовин при аваріях на хімічно-небезпечних об'єктах	6
2	Визначення необхідної кількості рятувальників та техніки для проведення рятувальних та інших невідкладних робіт на об'єкті	4
	Разом	10

7. Методи навчання

Теоретичні, розрахункові і практичні положення дисципліни вивчаються студентами в процесі роботи над лекційним курсом, в ході виконання контрольної роботи, під час самостійної роботи з нормативною літературою.

Вивчення дисципліни базується на знанні циклу загальноосвітніх і загальнонаукових дисциплін, безпеки життєдіяльності, основ охорони праці, а також на знаннях і уміннях, отриманих студентами в процесі проходження навчальних практик.

Окремі теми дисципліни вивчаються з різним ступенем поглиблення та деталізації, що передбачено цією робочою програмою. Поточний модульний контроль проводиться методом виконання студентами письмових модульних контрольних робіт.

Остаточна оцінка знань студентів з дисципліни – інтегральна (100-бальна).

8. Методи контролю

Використовується наступні методи контролю: контрольні (контрольні тестові) роботи.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота					Підсумковий тест (диф. залік)	Сума	
Змістовий модуль № 1		Змістовий модуль № 2			КР	40	100
T1	T2	T3	T4	T5			
10	10	10	10	10			

Примітки.

1. T1, T2 ...T5 - теми змістових модулів.
2. КР – контрольна робота.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену, курсового проекту
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Методичне забезпечення

1. Аварійно хімічно небезпечні речовини: навчальний посібник. – Київ: НВФ «Приватінформ», 2003. – 125 с.
2. Методичні рекомендації щодо виявлення і оцінки радіаційної обстановки при аваріях на радіаційно-небезпечних об'єктах / В.В. Барбашин, Г.В. Фесенко, В.Ф. Чіжов та ін.; за ред. В.В. Барбашина. – Харків: УЦЗУ, 2007 р. – 24 с.
3. Методичні рекомендації щодо прогнозування наслідків виливу (викиду) небезпечних хімічних речовин на промислових об'єктах і транспорті / В.В. Барбашин, Г.В. Фесенко, В.Ф. Ромін А.В. та ін.; за ред. В.В. Барбашина. – Харків: УЦЗУ, 2007 р. – 56 с.

11. Рекомендована література

Базова

1. Стеблюк М. І. . Цивільна оборона та цивільний захист: електронний підручник / М. І. Стеблюк. – К: 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/bzhd/tsivilna_oborona_ta_tsivilniy_zahist_-_steblyuk_mi.
2. Рудинець М. В. Цивільний захист: електронний навчальний посібник / М. В. Рудинець. – Луцьк: ЛНТУ, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.lntu.info/books/fepes/op_ta_bgd/2012.
3. Шоботов В. М. Цивільна оборона: електронний навчальний посібник: Вид. 2-ге, перероб /В. М. Шоботов. — К. : 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ebooktime.net/book_23.html.
4. Кодекс цивільного захисту. – Чинний від 2013–07–01 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
5. Про затвердження класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій. Наказ МНС України від 22.03.2003 р. № 119 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0656-03>.
6. Порядок класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 р. № 368 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-п>.
7. Про затвердження Правил техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях: Наказ МНС України від 15.08.2007 р. № 557 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tsdea.archives.gov.ua/files/nadzv_sityacii/557.pdf.
8. Про затвердження Положення про порядок проведення евакуації населення у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.10.2001 р. № 1432 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1432-2001-п>.

9. Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.1999 р. № 192 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/192-99-п>.

Допоміжна

1. Про затвердження Порядку забезпечення населення і особового складу невоєнізованих формувань засобами радіаційного та хімічного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2002 р. № 1200 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1200-2002-п>.

2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо планування і порядку проведення евакуації населення (працівників) у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру: Наказ МНС України від 06.09.2004 р. № 44 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/laws/dcz/44.pdf>.

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення планів цивільного захисту підприємств, установ, організацій на особливий період: Наказ МНС України від 16.07.2009 р. № 494 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/laws/dcz/44.pdf>.

4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення розділу «Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони)» у складі проектної документації об'єктів: Наказ МНС України від 10.02.2012 р. № 485 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.odesa.mns.gov.ua/files/docs/Metod_rekom_ITZ.pdf.

5. Про введення в дію Методики спостережень щодо оцінки радіаційної та хімічної обстановки: Наказ МНС України від 06.08.2002 р. № 186 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0708-02>.

6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації роботи розрахунково-аналітичної групи та Методичних рекомендацій щодо організації роботи поста радіаційного та хімічного спостереження: Наказ МНС України від 11.08.2010 р. № 649 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0649666-10>.

7. Про внесення змін до Типового положення про територіальні курси, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності: Наказ МНС України від 27.08.2012 р. № 1143 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1647-12>.

8. ДСТУ 4934–2008. Безпека в надзвичайних ситуаціях. Джерела фізичного походження природних надзвичайних ситуацій. Номенклатура та показники впливів ура жальних чинників. – Чинний від 2008–07–01. – К.: Держспоживстандарт України, 2007. – 7 с.

9. ДСТУ 4933–2008. Безпека в надзвичайних ситуаціях. Техногенні надзвичайні ситуації. Терміни та визначення основних понять. – Чинний від 2008–07–01. – К.: Держспоживстандарт України, 2007. – 17 с.

10. ДСТУ 5058–2008. Безпека в надзвичайних ситуаціях. Навчання

населення діям у надзвичайних ситуаціях. Основні положення. – Чинний від 2008–07–01. – К.: Держспоживстандарт України, 2007. – 19 с.

11. ДСТУ 3890–1999. Безпека в надзвичайних ситуаціях. Основні положення. – Чинний від 2000–01–01. – К.: Держстандарт України, 1999. – 5 с.

12. ДСТУ 3891–1999. Безпека в надзвичайних ситуаціях. Терміни та визначення основних понять. – Чинний від 2000–01–01. – К.: Держстандарт України, 1999. – 21 с.

13. ДСТУ 7136–2009. Безпека в надзвичайних ситуаціях. Моніторинг потенційно небезпечних об'єктів. Порядок проведення. – Чинний від 2010–07–01. – К.: Держспоживстандарт України, 2009. – 11 с.

14. ДСТУ 7098–2009. Безпека у надзвичайних ситуаціях. Ліквідування надзвичайних ситуацій та їх наслідків. Загальні положення – Чинний від 2011–07–01. – К.: Держспоживстандарт України, 2009. – 17 с.

15. ДСТУ 7095–2009. Безпека у надзвичайних ситуаціях. Захист населення у надзвичайних ситуаціях. Основні положення. – Чинний від 2010–02–01. – К.: Держспоживстандарт України, 2009. – 13 с.

16. Національний класифікатор України. Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010. – Чинний від 2011–01–01. – К.: Держспоживстандарт України, 2010. – 37 с.

12. Інформаційні ресурси

1. Державна служба з надзвичайних ситуацій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mns.gov.ua>.

2. Сайт, присвячений землетрусам та сейсмічному районуванню території [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scgis.ru/russian>.

3. Сайт, присвячений надзвичайним ситуаціям природного характеру [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chronicl.chat.ru>.

4. Цифровий репозиторій ХНАМГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eprints.kname.edu.ua>.

Навчальне видання

Робоча програма навчальної дисципліни

«Цивільний захист»

спеціальність 7.08010105 «Геоінформаційні системи і технології»

Розробники: **ФЕСЕНКО** Герман Вікторович,
Д'ЯКОНОВ Василій Іванович

В авторській редакції

Комп'ютерне верстання: *Ю. Ю. Конюшенко*

План 2013, поз. 127 б

Підп. до друку 04.10.2013 р.

Друк на ризографі

Тираж 1 пр.

Формат 60x84/16

Ум. друк. арк. 0,4

Зам. № 9402

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК №4064 від 12.05.2011 р.